

Sygn. akt III CSK 351/13

POSTANOWIENIE

Dnia 9 grudnia 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Barbara Myszka (przewodniczący)

SSN Marian Kocon (sprawozdawca)

SSN Marta Romańska

w sprawie z wniosku M. D.

przy uczestnictwie F. P., Ł. P., Z. D., L. K., M. P.-K. i W. D.

o zniesienie współwłasności,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 9 grudnia 2014 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawczynie M. D. oraz skargi kasacyjnej

uczestników Z. D. i W. D.

od postanowienia Sądu Okręgowego w K.

z dnia 19 kwietnia 2013 r.,

uchyła zaskarżone postanowienie w pkt. 1 (pierwszym) w części dotyczącej pkt. VII, VIII, IX, X oraz w pkt. 2 (drugim), 3 (trzecim) i 4 (czwartym), i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w K. do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy postanowieniem z dnia 19 kwietnia 2013 r. zmienił postanowienie Sądu Rejonowego z dnia 29 kwietnia 2008 r. w ten sposób, że w pkt 1. II dokonał opisu lokali, w pkt 1. V, VI orzekł o dopłatach, w pkt 1. VII oddalił roszczenie współwłaścicieli z tytułu posiadania rzeczy, w pkt 1. VIII i IX orzekł o pobranych pożytkach, w pkt 1. X o kosztach za pierwszą instancję, po czym w pkt 2, 3 i 4 o wniesionych apelacjach w pozostałym zakresie.

Skarga kasacyjna wnioskodawczyni od postanowienia Sądu Okręgowego w części dotyczącej pkt 1. VII, VIII, X oraz pkt 2, 3, 4 - oparta na obu podstawach z art. 398³ - zawiera zarzut naruszenia art. 391 § 1, 382, 386 § 1, 373, 328, 618 § 1, 316 § 1 k.p.c., a także art. 206, 207, 224 § 2, 225 k.c., i zmierza do uchylenia tego postanowienia w zaskarżonej części oraz przekazania sprawy w tej części do ponownego rozpoznania.

Skarga kasacyjna uczestników postępowania Z. D. i W. D. od postanowienia Sądu Okręgowego w części dotyczącej pkt 1. VII, X oraz pkt 2, 3, 4 - oparta na obu podstawach z art. 398³ k.p.c. - zawiera zarzut naruszenia art. 373, 325, 618 § 1 k.p.c., art. 206, 224, 225 k.c., i zmierza do uchylenia tego postanowienia w zaskarżonej części oraz przekazania sprawy w tej części do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 618 § 1 k.p.c. w postępowaniu o zniesienie współwłasności sąd rozstrzyga spory o prawo żądania zniesienia współwłasności, spory o prawo własności oraz wzajemne roszczenia współwłaścicieli z tytułu posiadania rzeczy, które podlegają rozpoznaniu według zasad ogólnych. Sąd o roszczeniach z tytułu posiadania rzeczy orzeka tylko na żądanie zainteresowanych współwłaścicieli. Przed wszczęciem postępowania o zniesienie współwłasności roszczenia z tego tytułu rozpoznawane są w postępowaniu procesowym; do postępowania o zniesienie współwłasności - w wypadku czasowego zbiegu - przekazane zostały w imię kompleksowości załatwiania spraw i eliminowania zbędnych postępowań sądowych.

Zgłaszając roszczenia z tytułu posiadania rzeczy uczestnik postępowania musi przeto dokładnie oznaczyć ich wysokość i podstawę faktyczną. Sąd zaś orzekając o tych roszczeniach, dla zapewnienia postanowieniu pełnej jednoznaczności, powinien nie tylko ujmować poszczególne o nich rozstrzygnięcia, zamieszczone w jego sentencji, w odrębnie oznaczone punkty, lecz także w razie uwzględnienia danego roszczenia jedynie w pewnym zakresie, dokładnie wskazywać, iż sąd żądanie częściowo oddał. Taka praktyka stwarza jasność co do dalszych środków prawnych przysługujących zainteresowanym uczestnikom postępowania: postanowienie podlega zaskarżeniu na zasadach ogólnych, w wypadku zaś niepełnego rozstrzygnięcia co do omawianego roszczenia - postanowienie, na podstawie art. 351 w zw. z 13 § 2 k.p.c., może zostać uzupełnione. Nie można więc aprobować koncepcji zastępowania sentencji, chociażby tylko częściowo, uzasadnieniem. Rozstrzygnięcie sądu o żądaniach uczestników wymienione jest tylko w art. 325 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. jako obligatoryjny element sentencji postanowienia, a nie jego uzasadnienia, które aczkolwiek ma ścisły związek z jego wydaniem, gdyż stanowi odzwierciedlenie procesu myślowego i decyzyjnego sądu, to jednak nie może być surogatem sentencji. Takie też stanowisko zajął Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 14 grudnia 2011 r., I CSK 138/11 (OSNC 2012/7-8/89) i Sąd Najwyższy w obecnym składzie, celem uniknięcia zbędnych powtórzeń, odwołuje się do dalszych przytoczonych tam motywów.

W świetle tych założeń uprawniony jest pogląd skarżącej, że pominięcie przez Sąd Rejonowy w sentencji orzeczenia rozstrzygnięcia o roszczeniu z tytułu pożytków zgłoszonym przez uczestników Ł. P. i F. P. stworzyło po ich stronie uprawnienie do domagania się uzupełnienia orzeczenia. Nie dało im natomiast podstawy do zaskarżenia z tej przyczyny orzeczenia. Nie można bowiem zaskarżyć orzeczenia, które nie istnieje. Substrat zaskarżenia jest nieodzowny. Skoro Sąd Okręgowy wyszedł z odmiennych założeń i w tej części apelacji nie odrzucił, przeto zasadny okazał się zarzut naruszenia wskazanych w skardze przepisów.

Trzeba przy tym zauważyć, że w postępowaniu nieprocesowym nadal aktualne jest postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 października 1969 r., II CR 732/69 (OSP i KA 1970, z. 9, poz. 193), w myśl którego, zgłoszenie

przez współwłaściciela roszczenia z tytułu współposiadania rzeczy dopiero w postępowaniu rewizyjnym (obecnie więc apelacyjnym) w sprawie o zniesienie współwłasności może mieć wpływ jedynie na orzeczenie o kosztach procesu (art. 103 k.p.c.), nie może jednak zwolnić sądu od obowiązku oceny zasadności samego roszczenia materialnoprawnego właściciela.

Poza tym, stosownie do treści art. 383 k.p.c. w postępowaniu apelacyjnym dopuszczalne jest rozszerzenie żądania o świadczenia za dalsze okresy. Przepis dotyczy wprowadzie żądania pozwu wniesionego w trybie procesowym, ale z mocy art. 13 § 2 k.p.c. jego odpowiednie stosowanie w postępowaniu nieprocesowym musi prowadzić do przyzwolenia każdemu uczestnikowi na rozszerzenie jego żądania i to nawet niezależnie od tego czy wniósł on apelację.

Sąd, jak wskazano, orzekając o roszczeniach z tytułu posiadania rzeczy, przewidzianych w art. 618 § 1 k.p.c., jest bezwzględnie związany zakresem zgłoszonego roszczenia, co oznacza, że nie może orzekać co do przedmiotu, który nie był objęty żądaniem ani ponad żądanie. Z treści uzasadnienia zaskarżonego postanowienia wynika, jak zasadnie zarzuca skarżąca, że Sąd orzekł w pkt 1. VIII, IX o uzyskanych przez nią pożytkach także za okres nie objęty wnioskami uczestników Ł. P. i F. P.

Godzi się przypomnieć, że w akceptowanej przez Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym skargę kasacyjną uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 14 czerwca 1965 r., III CO 20/65 (OSPika 1966, z. 12, poz. 272), która wpisana została do księgi zasad prawnych, Sąd Najwyższy dokonując - w sposób odmienny niż w orzeczeniu tego Sądu z dnia 7 czerwca 1960 r., 2 CR 113/59 (OSN 1961, poz. 80) - wykładni przepisów prawa rzeczowego wyjaśnił, że wierzytelność z tytułu czynszu najmu, podobnie jak inne przychody, jakie rzecz wspólna przynosi, stanowi składnik pewnej gospodarczej całości, która niejednokrotnie - jeżeli współwłaściciele nie korzystają z prawa domagania się zniesienia współwłasności - ma być długotrwała. Wierzytelność ta nie jest przeto wierzytelnością przypadkowo powstałą dla kilku osób, lecz jest wierzytelnością wspólną, przypadającą kilku osobom związanym węzłem współwłasności i powstałą ze względu na tę współwłasność. W tych warunkach

żaden ze współwłaścicieli nie może żądać, aby inny współwłaściciel lub współwłaściciele, którzy zajmują się zarządzaniem rzeczą wspólną, wypłacali do jego rąk odpowiadającą jego udziałowi część każdej wierzytelności, jaka powstała w związku z eksploatacją rzeczy wspólnej. Dopiero wyrażający się w określonej kwocie dochód netto, pozostały po upływie roku gospodarczego, w którym pokrywane były wydatki na rzecz wspólną, odrywa się całkowicie od przedmiotu współwłasności i dzieli się na odrębne części, przypadające poszczególnym współwłaścicielom. Chodzi więc, co wymaga podkreślenia, o prawo uczestników do partycypowania w dochodach faktycznie uzyskanych, a nie potencjalnych.

Sąd Okręgowy zmieniając postanowienie Sądu Rejonowego w pkt 1.VII oddalił żądanie skarżących zapłaty określonej kwoty tytułem uzyskanych korzyści skierowane do uczestników Ł. P. i F. P. z tej tylko przyczyny, że skarżący nie domagali się dopuszczenia do współposiadania bliżej określonego lokalu. Uszło uwagi Sądu Okręgowego, że dla dochodzenia tego roszczenia nie jest obowiązkowe dążenie do wyrównania uprawnień określonych w art. 206 k.c. w naturze (np. w drodze roszczenia o dopuszczenie do współposiadania). Stanowisko takie zajął Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 19 marca 2013 r., III CZP 88/12 (OSNC 2013/9/103) dokonując - w sposób zbieżny, jak w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2006 r., III CZP 9/06 (OSNC 2007/3/37) - wykładni art. 206 k.c.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy orzekł, jak w postanowieniu.